

I. terület: A római kori partvonalat szegélyező konstrukció nyomait tártuk fel, mintegy 80 méter hosszúságban. E partvédő művet nyugat felé egy beépítetlen sáv követte, majd a partmű irányával megegyező irányítású, egymással párhuzamos árkokat találtunk. A jelenlegi kutatási terület legkeletibb jelensége egy a partmű vonalával párhuzamos út volt, melynek több, megújított periódusa is előkerült. Az út korábbi periódusába a polgárváros irányából egy kövezett járószint (út?) csatlakozott. A kövezett utat átvágták a csoportosan jelentkező, 2. századi hamvasztásos temetkezések, mintegy 10 sír.

A hamvasztásos temetkezéseket, sőt a köves út kiépítését is megelőző, vagyis a polgárváros kiépülése előtti korszakból tártunk fel egy jellegzetes hegyes végű árkot, mintegy 30 méter hosszan, valamint több, hozzá tartozó nagyobb méretű, földbe mélyített objektumot.

A terület római kori használatának utolsó periódusa a 4. század második felétől az 5. század elejére datálható, amikor ismét temetkezésre használták a területet. A csoportos elrendezésű csontvázas sírok – mintegy 20 sír – egy része egyszerű földsír volt, míg kevés esetben rögzíthettük fakoporsó nyomát. A sírcsoportok jellegzetes elemei voltak a vastag habarcszóással épített téglasírok. Említésre méltó közülük az a sír, melyet falazó téglákból gondosan felfalaztak, s az így kialakított kamra belső falát fehér színű vakolattal gondosan kikenték. A sírok többsége bolygatott volt, de a bolygatatlan sírok sem tartalmaztak egy-egy mécsesen, vagy üvegedényen kívül más tárgyat. Egyetlen esetben került a sírba a halott lábához helyezve egy áttört veretű katonai öv.

II. terület: Alig néhány méter széles volt, s felületén a csontvázas temetkezések periódusából származó három bolygatott sírt tártunk fel.

III. terület: Egy hamvasztásos sírt, valamint egy nagyobb, négyszögletes alakú, félig földbe mélyített objektumot tártunk fel, mely a leletek alapján feltehetőleg a hamvasztásos és a csontvázas temetkezések közötti, a 2. század végétől a 4. század elejéig terjedő időszakra tehető.

IV. terület: Ez a terület jóval magasabban feküdt, s ennek következtében az egykori felszín lepusztult, ezért csak a legkorábbi periódus árka és a hozzá tartozó cölöphelyek (?) beásásának legalsó szakasza maradt meg; valamint a legkésőbbi periódushoz tartozó csontvázas sírok bolygatott maradványai. A sírgödöröknek itt is már csak az alját találtuk. Az egykori dombon lévő, kiemelkedő terület gyors lepusztulását a futóhomokból álló altalaj is elősegítette, amely azonban a feltárást nehezítette.

ZSIDI PAULA

71. Budapest, III. Zsófia utca 7.

Ró

A telken a Velux Magyarország Kft. továbbképző központot kívánt építeni. 2000. október 4–27. között az építkezést megelőzően feltárást végeztünk a területen, ahol

korábban régészeti kutatás még nem folyt. Segítségünkre voltak azonban az 1994-ben a Zsófia u. 1–3. (AqFüz 2, 1995, 69–72.) és az 1998-ban a Zsófia u. 16. sz. (AqFüz 5, 1998, 143–144.) alatt végzett leletmentések, amelyek során római kori földbe mélyített jelenségek, gerendanyomok, illetve korai hamvasztásos sírok kerültek elő.

A területen a feltárás kizárólag a leendő épület helyére koncentrált, az épület – a vizenyős talaj miatt – cölöpalapozással készült. A szelvényeket úgy jelöltük ki, hogy azok a kb. 5 m mélyre menő cölöpökhöz a legközelebb essenek. Az így rendelkezésre álló kb. 308 m² felületen két kisebb és három nagyobb, É-D-i irányú szelvény nyitására volt lehetőségünk. A szelvényekben minden esetben ugyanazokat a rétegviszonyokat figyeltük meg.

A felső, újkori törmelékes, és szórványosan római kerámiát is tartalmazó réteg eltávolítása után sárga, agyagos szint következett, ebben mutatkoztak a földbe mélyített jelenségek.

A terület északnyugati részén („B” szelvény) két nagyobb gödör volt dokumentálható leletanyag nélkül, illetve több, rendszert nem mutató, 6–10 cm átmérőjű sötétbarna folt, talán karólyukak.

Ugyanez a jelenségsor a délebbre fekvő zónában is folytatódott („A” szelvény), kiegészülve egy szabályosabb rácsszerkezet nyomaival (faszerkezet lenyomata). Leletanyag innen sem került elő. Az említett jelenségekhez tartozó római kori szint (a korábban ebben a zónában folytatott kutatásokhoz hasonlóan) már sehol sem volt megfigyelhető, mivel az újkori feltöltés során a sárga agyagos altalajig megbolygatták a területet és a jelenségeknek is csak a legalját sikerült megfognunk.

A szituáció azonos volt a kelet felé elhelyezkedő „C”, „D”, „E” szelvények esetében is, ahol a szabálytalanul mutatkozó 6–10 cm átmérőjű foltok mellett természetesen terepegyenetlenségekből származó mélyedéseket is észleltünk. A leletanyag itt szegényesebb, minimális kerámia, illetve építési törmelék volt, azonban számuk kelet felé haladva némileg növekvő tendenciát mutatott.

Határozott, szabályos objektumként volt értékelhető a „C” és „D” szelvények déli részén jelentkező, azokon kelet-nyugati irányban áthúzódó, legalább három, egymással párhuzamosan elhelyezkedő gerendalenyomat. A legdélebbi sort egy későbbi beásás zavarta meg, ebből a gödörből építési törmelék került elő. A gerendalenyomatokból paticsdarabok, illetve egy esetben egy római, fehér színű üvegedény – feltehetőleg kancsó – füle került elő; néhány esetben a gerendanyomok alatt kisebb cölöpök, karók helyeit lehetett megfigyelni.

A terület a római korban – akárcsak napjainkban – vizenyős, mocsaras volt, erre utalnak a természetes terepjelenségként értelmezhető mélyedések, vízgyűjtők.

A gerendavázis konstrukció funkciójára vonatkozóan legalább két variáns képzelhető el: az első esetben belgiumi analógia (via Mansuerisca) alapján feltételezhető, hogy talpfákon és függőleges cölöpökön nyugvó faszerkezetes útról van szó, amelyet jellemzően a mocsaras, ingoványos területeken használtak. A másik le-

hetőség – szintén a vízenyősség miatt – a gerendalábakon nyugvó gazdasági épület.

A területen előkerült szórványos jelenségek közül egyedül a gerendavázis konstrukció datálható. Építési ideje a rendkívül szegényes leletanyag és a római rétegek hiánya miatt ugyan nem meghatározható, a felhagyás időpontja azonban az üvegedény-fül alapján a 4. sz. második felére keltezhető.

A területen a jövő év folyamán további földmunkák elvégzését tervezik. Ezek megfigyelése szükséges, illetve az épület körüli kertrész kialakításakor célszerű lenne a telek keleti részén újabb szelvényt nyitni, mivel az említett kelet-nyugati irányú gerendavázis konstrukció ebben a zónában valószínűleg tovább folytatódik.

LÁNG ORSOLYA

72. Budapest, V. Bástya utca 1–11.

Á, Kö, Tő

2000. augusztus 21. és szeptember 29. között szondázó régészeti kutatást végeztünk a Bástya utca 1–5. és 9–11. sz. telkeken, valamint a 7. számú épület pincéjében. A régészeti és műemléki védettség alatt álló területen sikerült megtalálnunk a 13. századi okleveles említésekből ismert Szent Erzsébet falva maradványait (kemence, cölöplyukak, stb.), továbbá Pest város 14–16. századi középkori és 17. századi török kori kerámiatöredékeit és épületmaradványait. Feltártuk és tisztáztuk a terület újkori beépítését. Megállapítottuk, hogy a 18–19. századi telekosztásrendszer nagyrészt követte a középkori beépítési rendet.

Kutatásunk egyik legfontosabb feladata a területünket délről lezáró, a 15. században épült városfal alapjainak feltárása volt. A statikai okok miatt csak részlegesen kiásott mészkőfal alapozási síkját a mai járószint alatt kb. 3,5–4,5 m mélyen tártuk fel. A Bástya utca 1. sz. épület keleti végén megtaláltunk és feltártunk egy felül sarkaiban félkörösen lefaragott, a városfalat teljes vastagságában áttörő ajtónyílást. Így sikerült tisztáznunk a fal alapozásának eredeti, 2 méteres vastagságát. Megállapítottuk, hogy a városfal vastagsága évszázadok óta állandóan csökkent, mivel a jó minőségű mészkőfalat folyamatosan elbontották, lefaragták, és építőanyagként felhasználták. A föld feletti síkon jól nyomon követhetőek az elbontott újkori épületek helyiségszervezésének lenyomatai, téglapótlásai.

Szondázó kutatásunk eredményeinek ismeretében feltétlenül szükségesnek tartjuk a terület teljes feltárását.

ZÁDOR JUDIT

73. Budapest, V. József nádor tér

Tő

A területen az V. kerület Belváros-Lipótváros önkormányzata mélygarázs létesítését tervezte. Mivel már korábban (1950, 1979) két leletmentés alkalmával is sírok kerültek elő a térről, a régészeti jelenségek és rétegvi-

szonyok tisztázására kérte fel az önkormányzat a BTM-et. A szondázásra azért is nagy szükség volt, mert az építkezés mellett folyó leletmentés során a sírok korát nem sikerült megállapítani.

A tér É-i és D-i oldalán, a füves területeken egy-egy kutatóárkot húztunk. Ennek alapján megállapítottuk, hogy a területen vastag újkori feltöltési rétegek húzódnak, legtöbb a 19. század elejéről. Újkori épületek nyomait a téren nem találtuk.

A feltöltési rétegek alatt mintegy 150–160 cm mélységben barna, homokos réteg került elő, amelyben nagyjából szabályos sorokban DNy-ÉK tájolású sírok foltjai (összesen 31) sorakoztak. Közülük 18-at tártunk fel. A sírok körül több mészkőtöredék is előkerült, közülük kettőről megállapíthattuk, hogy sírkőoszlop töredéke. A sírok mélysége jelentkezési szintjüktől mérve 60–80 cm volt, valamennyi koporsós, melléklet nélküli temetkezés. A sírok két esetben vágtak korábbi temetkezéseket, ezeknek tájolása is (Ny-K) eltért a többitől. A réteg, amelybe a sírokat ásták, főként 13–14. századi kerámiát tartalmazott.

A sírkövek alapján a temetőt a török hódoltság korára keltezhetjük, ezt igazolják az 1684-es és 1686-os ostromokról készült metszetek is, amelyek ezen a területen nagy kiterjedésű temető látszik.

A sírok alatt korábbi telepjelenségeket, kisebb gödröket, árkok részleteit találtuk. Ezek az objektumok a 14–15. századra keltezhetőek, nagyobb összefüggéseiket azonban a kutatóárkokban nem tudtuk megfigyelni. A középkori Pest városfalán kívüli részei lehettek.

KOVÁCS ESZTER

74. Budapest, XI. Kondorosi út, 3796/ hrsz.

Ø

A Budapesti Történelmi Múzeum a címben szereplő telken 2000. szeptember 12–október 10. között végzett szondázó ásatást. A feltárás szükségességét az indokolta, hogy a területen autószalont kívántak létesíteni, és a helyszín közelében található a Gerevich László által 1943-ban feltárt középkori udvarház maradványa.

A telken öt szondát nyitottunk, amelyek a beépítendő terület keleti részére koncentráálódtak, ahová sejteni lehetett az udvarház, illetve a hozzá tartozó település maradványait. A szondákban 3–3,5 méter vastagságban 20. századi feltöltés volt, melyet a II. világháború után hoztak az akkor még vízenyős területre. Ez alatt 1–1,5 méter vastagságban sötétszürke iszapréteget találtunk, mely a Duna, vagy a Dunával párhuzamos patakok áradásakor keletkezhetett. Ebből a rétegből leletanyag nem került elő. A bolygatatlan altalaj 4–5 méter mélységben jelentkezett, melyben régészeti objektumot, vagy arra utaló nyomot nem találtunk. A szondák alapján megállapítható, hogy a vizsgált területre már nem terjedtek ki a régészeti objektumok, illetve a korábbi földkitermeléssel, és a 20. századi szemétkerakással mára már minden lehetséges régészeti nyomot eltüntettek.

TEREI GYÖRGY